

„Hatalmas sikereket értünk el, félig már elpusztítottuk a bolygót”

Interjú Lányi Andrással a Magyar Hangban

Az Orbán-rendszert a hisztériakeltés, a megtévesztés, és a többség szemében kedves eszmékkel való visszaélés tartja össze – véli Lányi András filozófus, ökopolitikus, aki szerint a klímavédelmi akcióterv politikai rögtönzés, és a parlamenti pártok zöldülése nem jelent valódi elkötelezettséget az elkerülhetetlen változások mellett. A huszonegyedik századi politikai filozófia hívószava az ökológia. Lányi Andrással a koronavírusról, a környezetbarát oligarchákról, a süllyedő hajó kapitányáról, az idézőjeles baloldarról, az acsarkodó értelmiségről, és a menekültválság megoldásáról beszélgettünk.

A koronavírus-járvány a pánikon túl fel tudja hívni a figyelmet a klímaváltozás káros hatásaira?

A világméretű járványok terjedése a globális felmelegedés szükségszerű velejárója. A kórokozók kiszabadulnak a megszokott környezetükből, a megváltozott klimatikus viszonyok és a roppant méreteket öltött turizmus elősegítik terjedésüket. A környezetvédők több mint fél évszázada próbálják felhívni a figyelmet az ökoszisztémák összeomlására. A klímaváltozás sem újdonság, évtizedek óta gyűlnek a tudományos bizonyítékok. Nem történt drámai fordulat, az üzenet azonban csak most érte el az ingerküszöböt. Mint a pohár, ami lassan megtelik vízzel, végül túlcsordul. Most csordult túl. Már csak abban reménykedhetünk, hogy tudományos előrelátására oly büszke civilizációnk megpróbál tenni valamit a szemünk előtt kibontakozó katasztrófa elhárítása érdekében.

Magyarország élen jár ebben a küzdelemben, legalábbis Orbán Viktor szerint. A miniszterelnök az évértékelőjében zöld programot jelentett be, a kormány rádöbbsent a klímaválságra?

Nem a klímaváltozásra figyeltek fel, hanem a közérdeklődés változására. A politikai pártok minden témára rárepülnek, amiből szavazatokat remélnék. Most, hogy az ökológiai katasztrófa közbeszéd tárgya, minden politikai erő bezöldül majd. Nemcsak a Fidesz, az ellenzéki pártok is versengve igyekeznek bizonyítani, hogy ők kínálnak megoldást az ökológiai válságra.

A Fidesz és a kormánypárti média előszeretettel hasonlítja görögdinnyéhez a környezet védelme iránt elkötelezett mozgalmakat: kívül zöldek, belül vörösek. Az ökológiai gondolkodás szükségszerűen baloldali?

Az ökológiai politika radikálisabb, mint a hagyományos baloldali ideológiák. És már csak azért sem lehet marxista, mert ahol a szocialista diktatúra megvalósult, a növekedési hajsza és a természet pusztítása ugyanúgy, vagy talán még durvábban folyt tovább, mint a kapitalista rendszerekben. A modern emberiség erőfeszítéseinek legfőbb célja az utolsó kétszáz évben az volt, hogy minél gyorsabban, és minél nagyobb tömegben alakítsa át a természet anyagát terméké, majd hulladékká. Ebben óriási sikereket értünk el, félig már elpusztítottuk a bolygót. A haladás diadalútja zsákutcába vezetett, jelenleg a fenntarthatóság illúziójával áltatjuk magunkat, pedig a világ mostani rendjét nem lehet és nem is érdemes fenntartani. Itt az ideje, hogy új életfilozófia, új gazdálkodási elvek és új politikai berendezkedés után nézzünk. Erről szól az ökológiai politika.

A Vitatható ökopolitika című vitaest-sorozat első állomásán Kiss Viktor politológus konzervatív utópiának nevezte az ön elképzeléseit. A radikalizmus hogyan fér meg a konzervativizmussal?

Az ökológiai gondolkodás értelemszerűen megőrző: az élővilág gazdag változatosságát, az emberhez méltó élet feltételeit védelmezi. Ez azonban nem maradiságot, nem a régi szép idők iránti nosztalgiát jelent. Inkább kitartást az európai felvilágosodás alapelvei mellett – szabadság, egyenlőség, testvériség –, amelyeket a modern ipari civilizáció képtelenül torz és ellentmondásos formában valósított meg. Ezek a konzervatív lázadók szabadságharcot hirdetnek a totális ellenőrzés, a technológiai-gazdasági rendszerek zsarnoksága ellen. Kínában elektródákat szerelnek az iskolás gyerekek fejére, ami jelzi és bünteti figyelmük lankadását. Európában beérjük azzal, hogy egy okostelefont nyomunk a kezükbe, így is sikerül belőlük engedelmes fogyasztót, önálló gondolkodásra képtelen alattvalót nevelni. De ha valaki tiltakozik ez ellen, nem a sokat ünnepeelt haladás és az állítólagos jólét áldásairól akar lemondani, hanem visszaköveteli magának az értelmes munkát, az ép és szép környezetet, a tartalmas és biztonságot nyújtó emberi kapcsolatokat. A részvétel jogát és felelősségét azokban a döntésekben, amelyeken a közösség jövője múlik.

Ez nem utópia?

Mi nem kitaláljuk a jövőt és nem akarjuk a múltat végképp eltörölni. Javítani szeretnénk azon, ami elromlott - ez egy nagyon is anti-utópista elképzelés.

Ki lehet venni az okostelefont a gyerekek kezéből?

Nem lehet. De a kezükbe nyomhatunk egy turistabotot, egy jó könyvet, egy színházjegyet. Vagy rájönnek maguktól, hogy szeretetet, tudást, védelmet csak személyes ismerőseiktől remélhetnek, nem chat-partnerektől és internetes applikációktól. Ha az új alternatívák vonzónak bizonyulnak, akkor el is terjednek. Az igazán mélyreható civilizációs változások mindig úgy kezdődnek, hogy egy kisebbség – akiket eleinte esetleg üldöznek vagy lenéznek – új, életképebb megoldásokkal próbálkozik, és ezeket a többség eltanulja, miközben a makacsul védelmezett régi világrend szép lassan a fejükre dől. A baj csak az, hogy erre a tanulási folyamatra most nincs száz-kétszáz évünk, néhány évtizedünk maradt csupán.

A klímavédelmi akcióterv szolgál új megoldásokkal?

Az Orbán Viktor által bejelentett program a témában való járatlanságról vagy mélységes érdektelenségről árulkodik. Nem akcióterv, hanem rögtönzés, politikai termék. A klímaváltozás szempontjából Magyarországon az agrár-környezetvédelem és a vízvisszatartó vízgazdálkodás volna a legérzékenyebb terület, ezekről nem beszélnek. Ahogy a gépkocsi- és a teherforgalom csillapítása sem került szóba, hogyan is kerülhetne, a német autóipar gyarmatán ez eretnek gondolatnak számít. Nem sikerült tisztázni azt sem, hogy a megújuló energiatermelést fejlesztjük fel európai színvonalra, amihez minden adottsága megvolna az országnak, vagy pedig atomerőművet építünk, azonban a kettő együtt nem megy.

A naperőművek folyamatosan épülnek, köszönhetően mások mellett a török oligarcha, Adnan Polat milliárdos befektetéseinek.

Amint az üzletemberek felfedezték a zöld technológiákban rejlő üzleti lehetőségeket, azonnal rávetették magukat. Miért ne tennék? Nem szívügyük a pusztítás, ha környezetbarát innovációval is degeszre kereshetik magukat. Ezt látjuk világszerte, és ez történik itthon is. Hajrá! Más kérdés, hogy az új pártállam ezt az üzletágot is igyekszik hűbéresei kezére játszani.

A befektetők személyétől függetlenül a megújuló energiaforrások használata pozitív fejlemény, nem?

Természetesen. Nincs olyan kapitány, aki a süllyedő hajón ne próbálná meg hangulatjavító intézkedésekkel fenntartani a látszólagos nyugalmat. Más kérdés, hogy van-e elég felelősségérzet benne: vajon a szalonzenekearra ügyel, vagy a mentőcsónakokra?

Egyre kevesebbet hallani a tervezett paksi bővítésről. Ez is a frissen felfedezett zöld filozófia része?

Nálam jóval hozzáértőbb szakemberek elemezték Paks 2 helyzetét. Hogy mi a kampány része, és mi a valóságos szándék, nem tudom megítélni. A kormány eddig is tisztában volt vele, hogy az erőmű nem versenyképes alternatíva, hogy nem kompatibilis a megújuló energiaforrásokkal, és hogy a beruházás a magyar államadóság növekedéséhez vezet. Az orosz hitel lehívása azonban már javában zajlik, emiatt nehéz visszatáncolni. És annak sem látom jelét, hogy lazítani akarnánk a keleti despotikus birodalmakhoz, Oroszországhoz és Kínához fűződő kapcsolaton, különösen most, hogy az Orbán-rendszer rúdja kifelé áll az Európai Unióból.

Az ellenzék jelenthet valós alternatívát a Fidessel szemben?

A magyar közélet szegénységi bizonyítványa, hogy még mindig a régi „baloldal” – idézőjelet ide a javából, írtam valahol – visszatérése az Orbán-rendszer alternatívája. Kikérem magamnak, hogy Orcsány és Gyurbán között kelljen választanom! A rendszer stabilitása annak köszönhető, hogy a választópolgárok az egyiket mindig jobban utálják, mint a másikat. A posztkommunista országokban, így Magyarországon sem találunk az államtól független középosztályt, hiszen azt a bolsevizmus módszeresen megsemmisítette. A késő-kádári korban felnövekvő új középosztály pedig szervilizmusra és ügyeskedésre szocializálódott. Hiába a rendszerváltás, így egy pillanatig sem valósult meg a civil társadalom ellenőrzése az állam felett. Továbbra is az állam ellenőrzi a civil társadalmat. Az egymással versengő politikai-gazdasági elitcsoportok váltógazdasága nem tud véget érni.

A Momentumban sem lát lehetőséget a kétpólusú rendszer meghaladására?

A Fidesz illiberális, euroszkeptikus politikája elfogadhatatlan, de a feltörekvő új erők globalizáció iránti lelkesedése legalább olyan hamis. A momentumos fiatalok, úgy tűnik, elkötelezettek a szabadkereskedelminek csúfolt világrend és a technológiai haladás illúziói mellett, vagyis ugyanúgy a homokba dugják a fejüket, mint mindenki más. Nyomát sem látom egy hiteles harmadik útnak jelenleg. Magyarországon még nem született meg a 21. századi párt. Igaz, még csak 2020-at írunk.

Miközben a társadalmi problémák egyre összetettebbé válnak, a politikai üzenetek egyszerű szlogenekké redukálódtak. Ebben a környezetben az ökológiai politikának mennyi esélye lehet eljutni az emberekhez?

Szellemi fordulat nélkül senki se álmodozzon politikai sikerről, nyilvános viták nélkül szellemi fordulatról. Egy új világnézet híveinek, mielőtt bejelentenek igényüket a kormányzásra, bizonyítaniuk kell, hogy világos és összefüggő elképzeléseik vannak a tennivalókról. Erre törekszünk a Karátson Gábor Kör és az ELTE Humánökológia Szak által szervezett, növekvő érdeklődéstől kísért vitaesteken (tavaly *Tanácsztalan köztársaság*, idén *Vitatható ökopolitika*

címen hirdettük meg őket), erről szól a L'Harmattan Kiadó gondozásában a tavasszal megjelenő új könyvem: *Bevezetés az ökopolitikába – kezdő halódóknak*.

Társadalmi bázis nélkül is lehet eredménye a szellemi fordulatnak? A Magyar Tudományos Akadémia átalakítása, vagy a CEU ellehetetlenítése nem mozgatta meg különösebben a magyar társadalmat.

Ha az értelmiség nem áll ki a népért, ne várja, hogy a nép kiálljon érte. Azt kaptuk, amit megérdemeltünk. Ami pedig az eredményt illeti, az ember nem a siker esélyével bocsátkozik politikai küzdelembe, hanem azért, mert nem tehet mást, ha hú akar maradni önmagához.

Az ökopolitika felülírhatja az értelmiség megosztottságát?

Az értelmiség mindig megosztott, és ez így van jól, Isten ments, hogy mindenben egyetértsünk. A baj csak az, hogy egyre kevesebb lehetőség nyílik a nyilvános vitára. A hatalom felszámolta a tőle független fórumokat, de a sértett, sebeit nyalogató, egymásra acsarkodó értelmiség amúgy sem hajlandó szóba állni a tőle másként gondolkodókkal. Ez az elbutulás útja. Csak úgy győződhetünk meg a saját igazságunkról, ha azt napról napra szembesítjük a másokéval. Azt remélem azonban, hogy az új eszmék terjedni tudnak, elsősorban a fiatalok körében, akiknek a bőrre megy a játék. Ami a politikai kiútkeresést illeti, az egyre nyomasztóbb hazai tapasztalatok segíthetnek ebben. És sajnos, a kibontakozó ökológiai válság „nekünk dolgozik”. Óvatos reményeimnek ellene mond azonban, hogy a változásra vágyó, önálló kezdeményezésre képes fiatalok döbbenetesen nagy számban hagyják el az országot. Akkor pedig vége, bezárhatjuk a boltot, és az utolsó leolthatja a villanyt, hogy ne pazaroljuk az áramot.

Sokszor úgy tűnik, a kritikai értelmiség egyetlen megmaradt eszköze az egyre kevésbé hatékony aláírásgyűjtés.

Ma már bárki indíthat petíciót online, elég néhány kattintás. Azt szoktam mondani, hogy ha 1848-ban lett volna internet, akkor nem lett volna március tizenötödike. A korlátlan online kommunikáció korában nehezebb nyilvánosan megszólalni, kapcsolatba lépni, szót érteni a másikkal, mint mondjuk, száz évvel ezelőtt. Idő kell ahhoz, hogy a fiatalok észrevegyék, valójában magányosan nyomogatják a gombokat egy képernyő előtt, és egy minden ízében ellenőrzött és manipulált kommunikációs gépezet termináljai csupán.

Ahogy a klímaváltozásról, úgy a menekültválságról sem indult el értelmes diskurzus itthon, mintha csak Soros-bérencként, vagy rasszistaként lehetne megnyilvánulni a témában. Ez utóbbit Ön is megkapta a Tíz pont a bevándorlókról címmel írt esszéje miatt.

A szöveg megjelenése után több nyilvános vitára hívtak meg. A konzervatív beszélgetőtársak csalódottak voltak, mert egyértelműbb állásfoglalást vártak tőlem, radikális baloldali közegben pedig ugyanazokért a nézeteimért majdnem megverték. Itt tartunk ma az előítéletek és a vitakultúra terén.

A „folyamat valóságos neve: népvándorlás” – írta. Ez a definíció a kerítés embertelenségét és a segítségnyújtás erkölcsi parancsát egyaránt átértelmezi. Mit kezdhetünk egy népvándorlással?

A klímaváltozás és a természet pusztulásának egyik leglátványosabb következménye a népvándorlás. Az egyre fogyatkozó erőforrásokért zajló élet-halál harc mindig véres konfliktusokhoz vezet, akár vallási, akár faji köntösben vívják ezeket. A túlnépesedett és elsivatagosodó afrikai és ázsiai térségekből Európába tartó emberek a hátukon hozzák

magukkal a társadalmi válságaikat. Milliós, hosszabb távon százmillió nagyságrendben való megjelenésük az európai szubkontinensen katasztrófához vezetne, ami ellen védekeznünk kell. De ennek nem az a módja, hogy a hisztériáig fokozzuk az idegengyűlöletet egy erre amúgy is hajlamos népesség körében. Az egyetlen megoldás, ha megteremtjük a lehetőségét, hogy a menekültek békében éljenek és megéljenek a saját szülőföldjükön. Hiszen nem jókedvükben jönnek Európába, ahol az üzleti világ sokáig tárt karokkal várta őket, mint olcsó munkaerőt és igénytelen, falánk fogyasztót. A menekülteket kibocsátó országokat meg kell szabadítani a politikai anarchiától, a terrorizmustól, és enyhíteni kell a gazdasági kiszolgáltatottságukon. De az embercsempészet felszámolásával is komoly eredményeket érhetnénk el. Ezeknek a szerencsétleneknek az elűldözése otthonaikból, majd utaztatásuk és kifosztásuk jövedelmező üzletág. Ha ezt a terrorszervezetektől a feketegazdaságon át a politikai elitekig húzódó gazdasági láncolatot szét lehetne robbantani, sok probléma megoldódna.

Magyarországon a megoldási javaslatokat felülírja a félelemkeltés. Várhatunk változást e téren?

Az Orbán Viktort körülvevő kommunikációs stáb kitűnő érzékkel talál mindig olyan témát, amiben a választók többsége melléjük áll, politikai ellenfeleik pedig kénytelenek felkarolni egy-egy kisebbség ügyét. Ez a közös vonás, ami összeköti a migránsokat, Sorost, a CEU-t, az MTA-t és Gyöngyöspatát. Az Orbán-rendszert a hisztériakeltés, a megtévesztés és a többség szemében kedves eszméssel való visszaélés tartja össze.